

Gregor z Nazianzu: Nikobulos otcovi (v túžbe po vzdelaní)

Erika Brodňanská, Filozofická fakulta PU, brodkovia@gmail.com

(prebásnil Daniel Škoviera, Filozofická fakulta UK Bratislava, skoviera@fphil.uniba.sk)

Malou je zásluhou, otče, že mňa si splodil. Ved' všetko,
ľudí i zvieratá riadi od počiatku jednaký zákon:
musia sa pred láskou skloniť, to vôľa je múdreho Slova.
Tí, čo na svet už prišli, dar krátkeho života majú
plodením šíriť, hoc odumrú, ďalej žiť vo svojich klasoch.
Následne si ma však choval. Nuž rovnako skackavé tel'ce
rôznymi hlavami tlačia sa k vemenu matere, krava
znáša tú bolesť a námahu rada, je nutnosťou sladkou.
Vták kolo milého hniezda, kde chúlia sa holiatka lačné,
švitorí, zmára sa, všelikam lieta a hladovým krkom
poživeň zháňa, no živiteľ sám pritom brucho má prázdne.
Príroda veru spojila rodičov spolu s ich deťmi
kúzlami lásky, liek rodičom ponúkla taký, že ľahko
znášajú ťarchy a bôle, no plní sú príjemných túžob.
Za svoje teliatko útle sa mater zúrivo bije,
za malé šteňatá ruve sa pes a takisto vtáky
bránia si vtáčatá; za mladé z húštiny vytrieli divo
škvrnitá panteria samica, za ne i diviaky vzbĺknu,
škutiny stoja im dupkom s'ťa stromy a oči im iskria,
škrípu ostrými zubmi, až parí sa spenená tlama,
smelo sa náhlia svoj drobizg buď obrániť alebo zhynúť.
V pudoch korení zákon, čo nikto ich nemusel učiť.
V skalách hniezdiace osy keď v blízkosti kohosi zočia,
hoci sa nechystal osiemu dorastu pohromu spraviť,
vyletia zo skál s'ťa zovreté vojsko, a pri tvári bzučiac
útočia žihadlom ostrým a pútnika doštípu na smrť.

Zákon takejto lásky však platí aj v hĺbinách mora.
Delfín, ten kráľ ríše podmorskej, len čo dákeho zvera

morského zbadá, že blíži sa k ešte nie obratným deťom,
roztvorí čeluste svoje a medzi ne potomstvo vezme,
vsrkne s' a pri jedle, aby sa dravcovi nestalo chodom,
z úkrytu nevydá rodič skôr čudesné bremeno, dokiaľ
nezvráti silného dravca a pískaním prinúti utiecť;
potom až naskutku vyvrhne mláďatá z ochrany útrob.
Nehádz mi, prosím, viac pred oči rod ani dostatok jedla.
Na ňom podiel má každý tvoj sluha i statok i ovce.
Naozaj túžim mať viac ako ony, môj najdrahší otec.
Človek som, syn som dobrého otca. Že vyrieknem slová
bolesti plné a v sebe ich nebudem tajiť, mi odpusť.

Nevdojak dal si mi život a živiť ma kázala nutnosť;
keby s' ma opustil, kým som bol dieťa, to s' a by si zviera
namiesto chlapca bol splodil. Ja netúžim po zlate, nechcem
striebro, hodvábné látky či rubíny žiariace zvnútra.
Netúžim vlastniť zem, čo sa tak ako úrodné polia
Egypta široko-d'aleko vlní, a nechcem mať veľa
sluhov a zvierat. Aj vznešené manželstvo iných nech trápi,
akú si privedie paniu, to bremeno cenené najviac.
Iní nech prahnú mať stolec, čo síce po nemnohých šliape,
zato naň mnohí a horší si šliapnu, až žalúdok dvíha.
Jeden sa vypína nad druhých hrdo, no biedni sme všetci,
zajtrajšok nikto z nás nemáme istý a pôžitky, ktoré
prirýchlo miznú a vhodnými nie sú, sú prameňom pýchy.
Zbohom buď, čokoľvek prináša víchrica života prudká,
zbohom nepevný prach, čo sa sem i tam pred každým víri.

Toto som doteraz vnímal len hmlistou a nezrelou mysl'ou,
počúval hovoriť múdrych, no vekom sa dozvedám viacej,
právom sa vraví, že čas je učiteľ smrteľných ľudí.
Otče, ja teraz to jedno si najväčšmi želám, byť majstrom
slova, veď ohnivá reč má vznešenú silu, keď zaznie
na súde, v agore, v sieni, kde kohosi osláviť majú.
Vznešené býva aj poznanie dejín, bo dejepis spája

dovedna vzdelancov mnohých, je súhrnom múdrosti; menej
vznešenou nie je ni jazykoveda – reč uhladí, cudzí
prízvuk z nej vylúči, dobre vie strážiť náš helénsky jazyk.

Rovnako grify umenia logiky v ktorých sa pravda
ukrýva, ozrejmia celkom aj výrazy naskrze temné,
zvýraznia tie, ktoré pomôžu učeným formovať mravy,
ako keď syr získa z úpletu koša svoj tvar tlakom lisu.

Dôsledne skúmajú jemnosťky sveta tí mužovia umu,
jeden sa venuje tomu a druhý po inom pátra,
hravo do hĺbky vniknú a výsledky zverujú spisom.

Na zemi, vo vzduchu, v mori im známa je povaha tvorstva,
z nebeských bytostí zvlášť však tajomstvá Božieho Ducha:
ako on riadi a k akému koncu sa obrovský vesmír
uberá, svet, čo vnútri vyniká nejednou krásou,
poznajú silami mysle, no iný to nevládze chápať.

Avšak keď všetko to rozpoviem mladým, keď odovzdám seba
Božiemu Duchu a hlasu, keď blahozvest' Svätého Písma
budem vždy hľadať a rovnako jednotaj za Svetlom kráčať,
pravidlá žitia, jak vnukol ich Boh, si osvojím pevne,
ochrancom, sprievodcom, vodcom mi na ceste stane sa Kristus.
S radostnou nádejou vykročím odtiaľ, len aby som mohol
spoznávať čistý a večitý život a nemusel viacej
hľadiť len z diaľky na úbohé napodobeniny pravdy,
ako sa zrkadlia iba na priezračnej hladine vodnej.
Čistými očami túžim sa pozerat' na pravdu samu,
ktorej zdrojom i cieľom je Svätá Trojica ctená
v jedinom bytí, v jedinom svetle troch plameňov rovných.

Všímni si veľkého maminho ujca! On v rozličných náukách
vysoko nad iných vyniká, v cudzine vzdelanie získal,
v rozličných jazykoch cíti sa doma, no predsa si zvolil
učenosť zahaspiť navždy a spečatiť v Kristovi žitím
vznešeným. K nemu, môj otče, dnes dvíham svoj zrak, hoci moje
miesto je o málo nižšie, no rozumný muž si má život

vymerat' obsažnou mierou. Je lepšie byť na druhom mieste
v skupine veľkých než na prvom v zástupe núdznych a biednych.

Takisto lepšie je zasiahnúť orla, čo plachtí si zhora,
nie kántriť škovránky letiace vzduchom až pri samej zemi.

Po tomto, otče, ja túžim; ty naplň želanie moje!

V úprimnej prosbe ti pohľadzam bradu a líca a pritom
znovu ťa prosím: Ten čas, čo sa blíži, spoločne chyt' me!

Treba ho lapit'. Keď preletí, márne ho budeme hľadať.

Príhodný čas má sejba a čas má zoranie pôdy,
príhodný čas má lodník, by na lodi uvoľnil laná,
príhodný čas má lovec, keď v horách sa zvieratá lovia,
príhodný čas má vojna, kým jarný čas kvetiny plodí.

Rovnako príhodný čas má muž, keď sa učiť má vedám.

Vtedy mu duša i myseľ planie v horúcich túžbach,
mnohými obrazmi nemá až do hlbín zbrázdené srdce,
len tými dobrými vrytými čerstvo, tými sa svieti.

Mladíci zverujú zemi svoj základ, korene života,
dobré i žalostné; premýšľať o tom je viac ako dobré.

Mäkneš? Či pridať mám ešte dajaké vhodnejšie slová?

Otec, ja vo veľkej úcte mám výrečnosť tvoju; veď najviac
vynikáš nad iných jazykom, sluchom i bystrosťou ducha,
ovládaš všetky žánre, či prísne, či skladané voľne,
bez veľkej námahy slová vieš skladať, čo ozaj je vzácne.

Viem, že si stál pri veľkých a premocných kráľoch a medzi
chrabrymi vojakmi požíval slávu – hoc bolo to dávno –
lebo si kopiju v boji do Peržanov vymrštil rázne.

Viem, že aj bohatstvom skvieš sa a zároveň rodom i srdcom,
driečny si, vysoký – v tom sa podobáš hrdinom z rodu
Aiaka či Meleagrovi z aitolských rekov.

Predsa však učenosť najväčšiu slávu ti prináša isto,
na pevných nohách v nej stojíš a nikto ťa pretromfnúť nevie,
nestarneš, nemeníš spôsoby, dobrý si, dozrievaš vekom.

Od otca toto chcem zdediť. Tak kedysi Spart'ania zbrane

dedili, Pelopov rod po ňom na pleci škvrcu i žezlo,
ktoré z otcových rúk vždy prechádza do dlaní synov.
Potomstvo Kekropa, synovia zeme, sa vo vlasoch pýšia
cikádou, dcérou zeme. Tak otcovi podobný chcem byť.

Na moju túžbu ber ohľad. Ja poznal som skvelého otca
prajného voči želaniam detí, hoc neblahé boli.
Bol ako doktor, čo zahnaním chorôb prináša chorým
zároveň radosť a radosťou utuží to, čo je zdravé,
odženie chorobu zlom, no pritom oveľa menším.
Poznám aj otca, čo netušil, čo je to učená múdrosť,
štúdia chtivému synovi jednako oporou stal sa,
bola mu cudzia tá túžba, no žičil mu, doprial tú radosť.
Teba ja vyzývam, otec môj, aby s' mi poskytol pomocnú ruku,
ochotne vyhovel prianiu, no keby som záľubu mával
vo veciach zlých, nuž potom ma ďaleko od svojich detí
odvrhnúť môžeš, akoby určil prúd Rýna, že nie si mi otcom,
Máš byť čo vd'ačný! No komuže vd'ačnosť prislúcha väčšmi?
Otcova k synovi mieri a synovská otcovi patrí,
rodičia slávu synovu vlastnia a synovia zasa
oslavu otca; nuž spoločnú majú i slávu i hanu.
Jedni si zmárnili v arénach život i majetok celý,
pochabo tliekajú šelmám, keď robili skoky a zvegli,
do krvi dobitým chlapom, kým v hľadisku spokojnosť vládla,
žali nesmiernu slávu, s ňou ústami ľudu sa šíril
nesmierny obdiv ich výkonom, ktorý však netrval dlho.
Druhí na atlétov stavili život i peniaze všetky,
na súťaž vozov a koní, čo bezhlavo prachom sa rútia,
pred zrakmi divákov darmo sa trápia v zúrivom cvale,
boria sa s vetrom zo všetkých strán. Žiaľ, iným sa páči
bezuzdnosť zženštených mužov a tešia sa náramne z pľaskov
odporných hereckých zaúch, no pod nimi obličaj vidno,
ktorý sa namiesto náreku ozýva hlasitým smiechom.
Rozvahy nieto v ich činoch, len hrajú svoj ničomný život

uprostred všetkých a učia, čo sami sa naučiť smeli.
Odplatou nemravnej vášne im namiesto ostrého meča
záplava bohatstva býva, veď na strane nerestí stoja.
V dave neumných ľudí vie poľahky vyniknúť zloduch.
Oni to robia; ba všetko to zlé z ich konania ešte
horším sa stalo. No v päťách im úmerná pokuta kráča.

Boh kiež ti nadelí to, po čom túžiš! Si najväčšmi schopný
synčekom podať pomocnú ruku a dopriať im lepšie.
Z prebytku rozdávaj iným, nám stačí, keď požehnáš k šťastiu.
Mnoho netúžim mať, ja túžim byť mnohého hoden,
neblúdiť ďaleko od toho vzoru, čo dával mi otec.
Akúže mal by si potechu z opice? Na hanu vernej
podoby ľudskej má šiju upätú v obojku zlatom,
jednako nezmení nijaký šperk jej nahlúply parsún.
Osožia oslovi talenty zlata, čo prevláčať musí?
Hoc by bol zo zlata celý, len híkať vie osol, nie spievať.
Neslúži sláve, keď z olova ukuté meče sa skryjú
v strieborných pošvách, veď v boji z nich nijaký úžitok nie je.
Presne taký je ten, kto sa hmotnými statkami chváli.

Počuj, čo na záver poviem, a Boh nech sa stane mi svedkom.
Slovom je veru i Boh, ktorý ľudom smrteľným vládne.
Odo mňa, otče, sa žiada mať charakter, nešetriť znojom
správať sa vzorne a nepoznať noc ani deň, že sa končí.
Ostatné dostanem od teba: Boha i čas a aj väčšiu
nádej. Vzor priateľov ďalej mi pred oči klad', nech som lepší –
drevorubač má vďaka sekere najväčšiu silu!
Z pridlhej plavby a cesty si žiadne starosti nerob,
nešetri peniazmi ani čímkoľvek z toho, čo ľudom
umožní šľachetnej cnosti dať skutočne najvyšší rozlet.
Trúfam si tvrdiť, že znamenám viac než bohatstva kopy,
pokiaľ sa nazdávam správne, že prísť ako prvý a prvý
vysloviť slovičko „otec“ má v očiach rodičov váhu.
Ale ak túžba byť boháč, mať syna ti zmotala hlavu,

túžba, čo pristane nežnosti matky, ak útočí zblízka,
ako keď preskočí na slamu plameň, no rýchlo zas zhasne,
nahlas to poviem, hoc nerád, no sám ma vyzývaš k tomu:
nikdy ťa, otec môj, nenazvem otcom, čo miluje synov.
Na prvom mieste si syn musí Boha ctíť viac ako ľudí.
Nezasyp prameň, čo chystá sa zrodiť mohutný veľtok,
neuhas sliepňavej pochodne svit, keď dohára olej,
nezašliap klíčiacu byľ, ktorá chradne bez kvapky dažďa.
Odokry, zavlaž a živ – chráň rastliny, plamene, rieky.
Mamička drahá, keď úporne prosím, buď ochotná pomôcť,
aby som obidvom zaspievať mohol svoj ďakovný hymnus.
Nielen tu v prachu – a niektorým iste by spravilo radosť,
otec a mať že si chránia tak úzkostne telesnú schránku –
ale aj v duši, čo nemrie, chcem vdľačne rodičov vzývať.